

**CELOŠTÁTNE KOLO OLYMPIÁDY
ZO SLOVENSKEHO JAZYKA A LITERATÚRY (2019)
kategória B**

PRVÁ ČASŤ – PÍSOMNÁ

Test

Čas na vypracovanie testu: 30 minút

Ukážka 1

Z webovej poradne

Podľa akých pravidiel sa priraduje rod podstatným menám prijímaným do slovenčiny z cudzích jazykov, napr. *bilbord, šou, bajk, koktail*? – Základným kritériom pri priradovaní rodu podstatným menám prevzatým z cudzích jazykov je ich zakončenie, na základe ktorého ich možno zaradiť k jednotlivým skloňovacím vzorom. Napr. slová *bilbord, bajk, koktail* sa skloňujú podľa vzoru *dub*; slová *nuansa, delikatesa, seansa* sa skloňujú podľa vzoru *žena*. Ženský rod sa ustálil pri pôvodných francúzskych slovách mužského rodu na *-áž, -éž, -íž*, napr. *blamáž, masáž, tiráž* ap. Pri zakončení netypickým pre slovenčinu zostávajú cudzie slová často nesklonné a v strednom rode, napr. *penále, karé, skóre, taxi, derby* ap. Slovo *šou* sa v lexikografických príručkách uvádza s dvojakým rodom, ženským aj stredným. Podľa citovaného pravidla je podstatné meno *šou* stredného rodu, v jazykovej praxi sa však zaužíval ženský rod (možno v súvislosti so slovenským výrazom *zábava*), čo sa zachytilo aj v slovníkoch. Podrobnejšie je táto problematika spracovaná v Morfológii slovenského jazyka v podkapitole Gramatický rod (1966, dostupná je na <http://www.juls.savba.sk/ediela/msj/msj-lq.pdf>).

Zdroj: <https://jazykovaporadna.sme.sk/q/4655/>

1. Ktorý z uvedených nadpisov by ste priradili k ukážke 1 vzhľadom na jej obsah a formu?
 - a) Hor sa na rody do pohody aj nepohody!
 - b) Gramatický rod ako obchádzaný jazykovedný problém
 - c) Poznáme správny gramatický rod pôvodne cudzích slov?
 - d) Určovanie rodu prevzatých podstatných mien

2. Ktoré tvrdenie vyplýva z ukážky 1?
- a) Pri určovaní rodu cudzích podstatných mien rozhoduje fonologické hľadisko.
 - b) Pri určovaní rodu cudzích podstatných mien rozhoduje morfológické hľadisko.
 - c) Cudzie podstatné mená si zachovávajú pôvodný lexikálny a gramatický význam.
 - d) Cudzie podstatné mená sa po pravopisnej stránke vždy prispôbujú slovenčine.
3. Ktoré tvrdenie o slove *šou* je na základe ukážky 1 pravdivé?
- a) Do slovenčiny preniklo slovo *šou* v 60. rokoch 20. storočia.
 - b) Slovo *šou* je stredného rodu a patrí k ohybným substantívam.
 - c) Slovo *šou* je ženského rodu a patrí medzi slangové slová.
 - d) Pri určovaní rodu slova *šou* sa uplatnil i jazykový úzus.
4. V ktorej možnosti sa nachádza slovo z ukážky 1, ktoré patrí do iného slovného druhu ako ostatné tri?
- a) *spracovaná*
 - b) *netypickom*
 - c) *cítovaného*
 - d) *prevzatým*
5. Napíšte pravopisne správne tvar genitívu plurálu slova *delikatesa*.
6. Podčiarknite z nasledujúcich slov tie, ktoré boli na základe obsahu ukážky 1 v pôvodnom jazyku mužského rodu, avšak v slovenčine sú ženského rodu.

kolomaž, manéž, Paríž, stráž, koláž

7. V ktorej možnosti je uvedený dôvod písania slova *nesklonný* s dvoma *n*?
- a) V odvodených slovách nastáva zdvojenie poslednej spoluhlásky vzhľadom na výslovnosť.
 - b) V slovách odvodených slovotvornou predponou i príponou sa posledná spoluhláska zdvojuje.
 - c) Dané slovo je utvorené slovotvornou príponou -ý, pred ktorou sa tvrdá spoluhláska automaticky zdvojuje.
 - d) Uvedené slovo je utvorené slovotvornou príponou -ný pripájajúcou sa k základu slova zakončeného na *n*.

8. Ktorý slohový postup sa uplatnil v ukážke 1?
9. Ktorá charakteristika najviac vystihuje jazykový štýl použitý v ukážke 1?
- a) Štýl verejného styku, objektívno-subjektívny, majúci najmä písomnú formu.
 - b) Štýl súkromného styku, objektívny, majúci prevažne ústnu formu.
 - c) Štýl verejného styku, objektívny, majúci písomnú aj ústnu formu.
 - d) Štýl súkromného styku, subjektívny, majúci predovšetkým písomnú formu.
10. Vypíšte z ukážky 1 druhovú číslovku.
11. V ktorej možnosti dochádza v prúde reči k spodobovaniu neznej spoluhlásky na znelú?
- a) *ženský rod sa ustálil pri pôvodných francúzskych slovách*
 - b) *možno zaradiť k jednotlivým skloňovacím vzorom*
 - c) *základným kritériom pri priradovaní rodu*
 - d) *čo sa zachytilo aj v slovníkoch*

Ukážka 2

Miroslav Válek – Zápalky

*Zápalka smútku chytá potichučky
(už dávno nezáleží na mene),
samota prišla bez dotknutia kľučky
a pripomína veci stratené.*

*Cez polnoc tiahne; zrazu horia krute
i ostatné, čo boli spálené,
prst dažďa chytá vtáka za perute
a kvapky bijú na sklo ako kamene.*

*Zápalka dávno zažíha sa znova
a tak jak dávno pália ma jej plamene;
mal som ju rád; no škoda o tom slova,
už dávno nezáleží na mene.*

*Jej plavá kader ako zo sna vlaje
a šerejú sa oči zahmlené,*

*no ja som iný, ona zmenená je
a dávno nezáleží na mene.*

*Nad ránom celkom zápalka sa láme
a prúžok dymu, svedok váhavý,
prezradí všetkým, na čo spomíname,
keď nakreslí nám jemne nad hlavy
zlomené srdce a pery zmámené,
čo klamú: nezáleží na mene.*

12. Ktoré tvrdenie sa vzťahuje k lyrickému subjektu z básne *Zápalky*?

- a) Lyrický subjekt sa obviňuje za rozpad svojho vzťahu, ktorý mu chýba.
- b) Lyrický subjekt sa pretvaruje a ostatným tvrdí, že ho už rozchod netrápi.
- c) Lyrický subjekt kladie vinu za rozchod svojej bývalej partnerke, za ktorou však stále smúti.
- d) Lyrický subjekt rekapituluje svoje predošlé vzťahy, ktoré stroskotali na nedostatku porozumenia.

13. Zápalka funguje v rovnomennej Váľkovej básni ako

- a) personifikácia.
- b) metonymia.
- c) symbol.
- d) metafora.

14. Ktorý druh rýmu sa dominantne uplatnil v básni *Zápalky*?

15. V ktorej možnosti je uvedené epiteton z básne *Zápalky*?

- a) *pery zmámené*
- b) *plavá kader*
- c) *šerejú sa oči*
- d) *veci stratené*

16. Podčiarknite priamo v texte básne *Zápalky* verš, ktorý má v sebe obsiahnutý význam príslovky **nenápadne**.

17. Napíšte synonymum slovesa v nasledujúcom verši, ktoré bude mať aspoň 4 spoluhlásky bezprostredne za sebou.

Zápalka dávno zažiha sa znova

18. Vypíšte z básne *Zápalky* prístavok.

Ukážka 3

Fredrik Backman – *My verzus vy*

(úryvok)

Videli ste upadať mesto? To naše upadalo. Mohli by sme povedať, že v to leto do Medveďoviec prišlo násilie, ale to by bola lož, lebo to tam už bolo. Niekedy je totiž ohromne jednoduché vyvolať v ľuďoch vzájomnú nenávisť, až sa zdá nepochopiteľné, že robia aj niečo iné.

Sme malé mestečko v hlbokých lesoch, obyvatelia dokonca hovorievajú, že nijaká cesta nevedie sem, iba naokolo. Miestna ekonomika pripomína astmatika, ktorý sa rozkašle zakaždým, keď sa pokúsi zhlboka nadýchnuť. Miestna fabrika každoročne nenápadne znižuje stavy, ale tvári sa pritom ako dieťa, ktoré predstiera, že torta sa zmenšila od mrazu, hoci z nej kúsok odjedlo. Keby ste pred seba položili starú a novú mapu mesta, videli by ste, že obchodná ulica a fliačik, čo sa honosne nazýva Centrum, sa scvrkli ako kus mäsa na horúcej panvici. Vlastne nám zostal len zimný štadión, to je zhruba všetko. No ako sa hovorí tu u nás: Dočerta, a čo viac potrebujeme?

Každý, kto prejde mestečkom, vyhlasuje, že Medveďovce žijú iba pre hokej, a v niektorých dňoch to naozaj platí. Zavše totiž treba žiť pre niečo, aby sa dalo prežiť všetko ostatné. Nie sme obmedzenci ani držgroši, a hovorte si o Medveďovciach, čo chcete, jedno sa im nedá uprieť – tunajší obyvatelia sú húževnatí a tvrdo pracujú. Taký je aj hokejový tím, čo sme vytvorili a na ktorý môžeme byť hrdí, lebo my nie sme ako vy. Keď sa ľudia z veľkomesta sťažujú, že čosi je priveľmi zložitý či ťažký, iba sa uškŕňame: Život musí byť ťažký. Žiť tu nie je jednoduché, práve preto to zvládame my, a nie vy. Držíme sa, odolávame, nehľadiac na počasie. Ibaže pred časom sa čosi stalo a odvtedy sme už len upadali.

BACKMAN, F. *My verzus vy*. Preložila Mária Bratová. Bratislava : Ikar, 2018, s. 5 – 6. ISBN 9788055163987.

19. Ktorý typ melódie sa uplatňuje v prvej vete ukážky 3?

20. Ktoré tvrdenie vyplýva z ukážky 3?

- a) Obyvatelia Medveďoviec tvoria elitný hokejový tím, ktorý je miestnou pýchou.
- b) Obyvatelia veľkých miest nemajú dosť odvahy na to, aby žili v meste ako sú Medveďovce.
- c) Ekonomicky nie sú Medveďovce najvyspelejšie, ale ťažké životné podmienky zocelili ich obyvateľov.
- d) Zimný štadión Centrum je poslednou fungujúcou inštitúciou v Medveďovciach.

21. Vypíšte z druhého odseku ukážky 3 prvé slovo z dvoch viet, v ktorých sa nachádza paralela/analógia.

22. Vypíšte z druhého odseku ukážky 3 citoslovce.

23. Ktorým slovným druhom je vyjadrený podmet v nasledujúcej vete?

Žiť tu nie je jednoduché. _____

24. V ktorej možnosti sú v správnom poradí uvedené slovné druhy zvýraznených slov v nasledujúcej vete?

Sme malé mestečko v hlbokých lesoch, obyvatelia dokonca hovoriajú, že nijaká cesta nevedie sem, iba naokolo.

- a) zámeno, predložka, príslovka, príslovka
- b) sloveso, častica, zámeno, predložka
- c) zámeno, príslovka, zámeno, príslovka
- d) sloveso, častica, zámeno, príslovka

25. V ktorom druhu slovníka by ste si overili význam slova *uškŕňať sa* a jeho štylistickú hodnotu?

PRVÁ ČASŤ – PÍSOMNÁ

Tvorba textu

Čas na tvorbu textu: 30 minút

Napíšte krátky (cca 10 – 15 viet) článok do školského časopisu, v ktorom vyzvete študentov – prípadných záujemcov, aby sa stali členmi redakčnej rady časopisu alebo pravidelnými prispievateľmi do literárnej prílohy.

Autori: PhDr. Katarína Hincová, PhD., Mgr. Alžbeta Palacková

Recenzovala: Mgr. Naďa Mihaľáková

Redakčná úprava: Mgr. Alžbeta Palacková

Vydal: IUVENTA – Slovenský inštitút mládeže, Bratislava 2019